

ULAKBİM ÇALIŞANLARINDAN

TÜRDOK

Aytaç Yıldızeli
ULAKBİM

TÜBİTAK'ın 278 sayılı kuruluş yarasasının 2. maddesi i fıkrası, ulusal düzeyde hizmet verecek bir dokümantasyon merkezinin kurulmasını öngörüyordu. Dolayısıyla 1965 yılı başlarında TÜBİTAK Bilim Kurulu tarafından ülke içinden ve dışından sağlanacak bilimsel bilgi iletişimini gerçekleştirecek bir merkezin kuruluş çalışmaları başlatıldı. Hollanda'dan bu konuda incelemeler yapmak üzere davet edilen J. A. Schüller, Ocak 1966'da raporunu vermiş ve Bilim Kurulu bu rapora dayanarak 31 Ocak 1966 tarihinde Türkiye Bilimsel ve Teknik Dokümantasyon Merkezi (TÜRDOK)'un kurulması karar vermiştir. TÜRDOK'un görevleri şöyle belirlenmiştir:

1. Yurtiçi ve yurtdışı kaynaklardan güncel bilimsel ve teknik bilgileri toplamak,
2. Yurtiçi ve yurtdışında uzmanlaşmış enformasyon merkezleri ile ilişki kurmak,
3. Bilim adamları, araştırmacılar, işadamları v.b.'nin sorun çözümünde gereklerini duydukları uygun bilgilere erişebilmelerine yardımcı olmak,
4. Türkiye'de bilgi üreten ve bilgi depolayan kuruluşlar arasında eşgüdüm ve işbirliğini sağlamak.

1968 yılında yine Schüller'den TÜRDOK'un 2 yıllık gelişimi hakkında görüş bildirmesi istenmiştir. Schüller önceki raporundaki tekliflerine ek olarak, TÜRDOK'un kuracağı ulusal enformasyon sisteminde, sisteme dahil edilecek belgelerin indeksleme ve tekrar erişiminde kullanılmak üzere Türkçe ve İngilizce tanımlayıcı terimleri kapsayan bir kavramsal dizinin(Thesaurus) en kısa sürede hazırlanmasını önermiştir. Ayrıca, ulusal bilgi ağı sisteminin geliştirilmesinden sonra, bu sistem vasıtasıyla uluslararası bilgi ağları ile ilişki kurulmasının gereğine de işaret etmiştir.

titüsü Elektronik Bilgi İşlem Merkezi'nce bir program hazırlanmışsa da, bu proje sonuçlandırılmamıştır. Dolayısıyla 1989'da BRS yazılım paketi ile veritabanı çalışmalarına başlanabilmiştir.

TÜRDOK'un tarihsel gelişmesindeki aşama ve katkılar ve bunların nasıl başlanabildiği aşağıda kısaca yansıtılmıştır:

1. 1960'larda dünyada bilgisayara dayalı enformasyon hizmetleri büyük bir gelişme göstermiştir. Türkiye'de TÜBİTAK'ın kuruluş yarasasını aynı tarihlerde hazırlayan bilim adamlarının dünyadaki bu oluşumu yasaya en güncel şekilde yansıtması çok önemlidir.

2. Bunun ötesinde çok değerli bir uzmanın önerileri doğrultusunda bu konuda yapılmaya gidilmesi de ileri bir anlayış düzeyinin örneğidir.

3. TÜBİTAK Başkanı Prof. Dr. Muharrem Miraboğlu'nun bilimsel enformasyon olayına Türkiye açısından önem vermesi ve ona hem güçlü finansal kaynaklar tahsis etmesi ve hem de bu konuda adeta bir eğitim seferberliği ilan etmiş olması daha da önemlidir.

4. Öte yandan TÜRDOK'un ilk müdürlerinden Kısmet Burian'ın üstün gayretleri, Başkan Miraboğlu'nun desteği altında, Türkiye'de enformasyonu geliştirme çabalarına çok etkin katkılar sağlamıştır.

5. Bu hızlı başlangıç 1980'lerden itibaren hem TÜRDOK bünyesinde hem de Türkiye genelinde yavaşlamaya yüz tutmuştur. Bunun nedenleri aşağıdaki biçimde özetlenebilir:

a-Sn. Miraboğlu ve Sn. Burian'ın yetenekleri özel ve gayretleri kişiseldi. Yürütülen hizmetler, kendilerinin ayrılmalarıyla yavaşlamış ve kısmen de durdurulmuştur.

b-TÜRDOK, kurum başkanlarının enformasyona bakış açıları ile orantılı olarak mali güç sağlayıp, etkin hizmet verebildiğinden, hizmetlerinde konjonktürel sapmalar görülmemiştir.

c-Ülkemizde bilginin değeri yeterince anlaşılamamış olduğundan tasarruf tedbirlerinin öncelikle bilgi merkezlerinin bütçelerine yansması sonucunda, TÜRDOK ta bu olumsuzluklardan kendi payını almıştır.

Mart 1978'de OECD uzmanı Melih Ağusman TÜRDOK hizmetlerinin otomasyona dayalı olarak yürütülmesine ilişkin ilk raporu hazırlamıştır. G. Giles ise, TÜRDOK hizmetlerinin otomasyonu ve ulusal bilgi ağının oluşturulmasıyla ilgili olarak aşağıdaki önerilerde bulunmuştur.

1. Ulusal Bilgi Ağı Projesinin TÜRDOK koordinatörlüğünde TÜBİTAK tarafından finanse edilerek geliştirilmesi ve Ulusal Bilgi Bankası ve Bilgi Ağı Projelerinin uygulanma aşamasında TÜRDOK'un birinci derecede sorumluluk yükümlenmesi,

2. TÜRDOK duyuru yayınlarının bilgisayara dayalı otomasyonunun sağlanması,

3. Enformasyon hizmetleri için "makine okunaklı" bir veri giriş sisteminin geliştirilmesi,

4. Yayın tarama amacıyla çevrim-içi yurtdışı bir veritabanına bağlanılması.

TÜRDOK, bu raporlar ışığında şu hizmetleri vermiştir:

1. Yayın tarama hizmetleri (önce elle, 1984'ten itibaren TÜBES aracılığı ile çevrimiçi, 1991'den itibaren CD veritabanlarından ve 1993'ten sonra ise çevrimiçi bilgilere (İnternet üzerinden erişim sağlayarak),

2. Bilgi duyuru hizmetleri (a-Öz hizmetleri, b-Aylık Duyuru, c-Tez Duyuru, d- Bilimsel Duyuru Bültenlerini çıkartarak, e- İçindekiler Dergisi, f- Türkiye Bilgi Merkezleri Rehberi'ni yayınlamak, g- Bibliyografyalar, h- Bilgi profilleri geliştirmek),

3. Toplu katalog çalışmaları (Sonradan durdurulmuştur),

4. Belge sağlama hizmetleri,

5. Fotokopi hizmetleri,

6. Çeviri hizmetleri (Sonradan durdurulmuştur),

7. Tanıtım amaçlı kitaplar, el kitapları ve mesleki kitaplar yayınlama.

Bu arada ulusal veritabanları için Duyuru Bültenleri'nin otomasyona geçilmesi amacıyla 1980 yılında Marmara Bilimsel ve Endüstriyel Araştırma Ens-

d-Kuruma yönelik teknoloji transferinde bilgi erişim paketleri ve sistemleri satın alınırken çoğu kez onların eğitim paketleri alınmadığından bilgisayarlı bunları çözmek için çok uğraş vermiştir. Bu arada bazen sistem demode olmuştuk, ya yeni versiyonu çıkmış ya da gelişen koşullarda yeni bir sistem alma gereksinimi doğmuştur.

e-Gelişmiş batı ülkelerinde önemli oluşumlardan biri de bilginin ticari meta olarak üretilmeye başlaması ve bir bilgi endüstrisinin doğmuş olmasıdır.

TÜRDOK'da hizmetlerin ücretsiz verilmesi, çevrimiçi taramaları çok masraflı kıldığından bu durum diğer hizmetlere ayrılacak kaynakları çok azaltmıştır.

f-TÜRDOK'da etkin, verimli ve nitelikli, gelişen koşullara paralel bir bilgi politikası oluşturulamamıştır. Diğer taraftan, ulusal enformasyon politikası geliştirilemediğinden TÜRDOK, ondan beklenenden fazlasını yapmaya, tüm üniversite ve araştırma kütüphanelerinin açıklarını kapatmaya çalışmıştır. Dolayısıyla esas görevlerinde bu nedenle de aksamalar olmuştur.

g-1980'lerde TÜRDOK otomasyona geçerken birçok hizmetlerini durdurmuş fakat zamanında otomasyona geçemediğinden arada büyük açıklar vermiş, hizmetlerde gecikmeler olmuştur. Halbuki batılı ülkelerde otomasyona geçerken eski hizmet biçimleri de sürdürüldüğünden bu tür açıklar yaşanmamıştır.

h-TÜRDOK'da kullanıcı sayısı ve nitelikli hizmetleriyle orantılı bir personel politikası izlenmemiş, kullanıcı sayısı artarken kadrolar daraltılmıştır.

i-TÜRDOK kuruluş yıllarında önemle desteklenen, mesleki ve işbaşı eğitim ve enformasyonla ilgili en son bilgileri içeren yayın alımı daha sonraları önemini kaybetmiştir.

j-Enformasyon hizmetlerinde çalışanların özlük haklarının diğer ülkelere kıyasla benzer biçimlerde iyileştirilmesi gerekirken bu yapılamamıştır. Sonuçta TÜBİTAK'da enformasyon konusunda yetişenlerin bir kısmı, özellikle bilgisayarlı, kurumdaki ayrılmıştır.

türkiye bilişim demağı dergisi / kuruluşu 1972 / sayı 19-20 / Mart - Haziran 1985 / 330 TL

bilişim

Özel Bölüm
BİLİM SİYASASI VE BİLGİ ERİŞİM SORUNU